

Udeleženci delavnice.

Foto: Marko Smole, Gornje Poljane, april 2017.

Čiščenje predmetov.

Foto: Marko Smole, Gornje Poljane, april 2017.

UREJANJE ETNOGRAFSKE ZBIRKE NA GORNJIH POLJANAH NAD LOŠKO DOLINO

Etnološko-muzeološka delavnica Slovenskega etnološkega društva,
Gornje Poljane, 21.–23. april 2017

Marsikateri etnolog še ni obiskal Loške doline. Za Cerkniško jezero so slišali vsi, a na to, da so se od tam že pred tisočletji nadaljevale poti skozi Loško dolino proti Kvarnerju in Kolpi, je pomislil redkokdo. Enako velja za dejstva, da so se ob zahodnem robu Loške doline vrstila predzgodovinska naselja od Križne gore pa vse do Vražjega vrtca nad Babnim Poljem, da je grad Snežnik nastal v bližini ali celo na rimskih temeljih, da je bilo območje pomembno tudi proti koncu rimskega imperija z utrdбами na *Claustri Alpinum Iuliarum* – rimskem obrambnem zidu, da je bil Lož v srednjem veku pomembno žitno tržišče ... Ste vedeli, da je čez dolino stoletje in več potekala furmanska pot, po kateri so domačini s konjskimi vpregami vozili ogromne količine lesa iz snežniških in čabranskih gozdov? Da so bili prav podjetniki iz Loške doline tisti, ki so najbolj(e) gospodarsko izkoriščali te gozdove?

Dolina ima tudi danes marsikaj pokazati. Če jo obhodi-mo po krožni *Poti dediščine*, bomo spoznali vse od ostan-kov prazgodovinskih naselij, rimskih sledi, srednjeveških gradov, trgov, vasi, nekdanj bogatih žag in mlinov, kraških izvirov in požiralnikov, podeželskih bogato okrašenih cerkva, partizanskega letališča pa do gradu Snežnik z muzej-skimi zbirkami in vedno bolj živimi pristavami, ki jih oživljajo domačini iz Kozarišča s svojimi kulturnimi in kulinaricnimi dejavnostmi ... Nad vsem se dviguje najviš-

je naselje na Notranjskem – Gornje Poljane. Stoji na višini nekaj več kot 1000 metrov, ob ostankih domnevne rimske utrdbe, na temeljih katere naj bi bila postavljena romarska cerkev sv. Andreja. Naselje štirih kmetij, kamor naj bi se v 15. stoletju naselili uporni koroški kmetje, je zapuščeno, a nasledniki nekdanjih prebivalcev še skrbijo za hiše. Ena od njih je Hostova, kot ji pravijo domačini.

V letošnji pomladanski delavnici smo se z delovno sku-pino ljubiteljev etnologije podali prav tja. Jure Kordiš, naslednik Hostovih, je že leta pri hiši in v skednju hranil marsikateri stari predmet svojih prednikov ter domačinov iz doline. Oblikoval je zbirko, katere predmeti so bili po-stavljeni po hiši, v kateri oddaja prenočišča. Obenem je v skednju pripravljaj prostore, v katerih bi lahko predmete predstavil veliko bolj živo, a je urejanje zastalo. Po prvih ogledih zbirke in pogovorih z lastnikom smo se odločili, da bi mu lahko pomagali pri urejanju. Tako se nas je zbralo nekaj prostovoljcev – članov Slovenskega etnološkega društva (vsak od nas ima svojo zbirko, marsikatera je bila urejena s prostovoljnim delom naše skupine) in celo študentka kulturne antropologije iz Kopra. Ob petka zvečer do nedelje smo Dragatušec Pavel, Šentjoščan Lojze, Koprčanka Valentina in ljubljanski Pleščan Marko z Juretovo pomočjo uspeli očistiti nekaj sto predmetov, jih zaščititi z osnovnimi zaščitnimi sredstvi, delno popraviti in razmesti-

* Marko Smole, mag. elektr., vodja skupine za ljubitelje pri Slovenskem etnološkem društvu in lokalni turistični vodnik v Loški dolini, Stanežiče 34b, 1210 Ljubljana Šentvid; smole.marko@gmail.com.

ti v pregledno zbirko, ki pripoveduje o življenju v naselju in Loški dolini. Med delom nas je s spodbudnimi besedami obiskala etnologinja Pokrajinskega muzeja Postojna. Vhodni del skednja – *zvoz* – je namenjen predstavitvi kmetijskega orodja in ročnih strojev, ki so se nabrali pri hiši. Pomebno vlogo so imela transportna sredstva za seno, ki je na obsežnih senožetih v okolici dajalo osnovo za prehrano velikega števila živine pri hišah. Vsaka je imela poleg desetine ovac še po deset in več glav krav in volov. Notranji prostor na podu je namenjen predstavitvi orodja in opreme domače delavnice – od zbirke ročnih svedrov Juretovega očeta, gozdarja in domačega mojstra, starih obličev in hlapca do orodja za v gozd. Po stopnicah se mimo opreme, ki je bila vezana na opravila okrog hiše, dvignete v višje nadstropje, kjer je predstavljena notranjost kmečkega doma z odprtim ognjiščem s kotlom na premični verigi pred krušno pečjo, kamro v ozadju, kotno kloppo z veliko javorjevo mizo pod božjim kotom, starinsko skrinjo ter skromno, a domačo notranjo opremo. Najbolj presenetljivo bogato oblikovana kovana vratca, ki so nekdaj poudarjala pomembnost kleti za krompir v Viševku. So iz leta 1824, ko je v krajih ta poljščina šele postajala najpomembnejša za preživetje družine. Kot z lovskimi trofejami

in številnimi pastmi za polhe priča o povezanosti z gozdom in živalstvom v njem, tudi prek *raubšica*. Uspeli smo zbrati nekaj zanimivih informacij o tukajšnjem življenju in jih oblikovali v dva plakata, ki poleg Juretovega pripovedovanja omogočata kratek pregled nad zgodovino in predstavljenimi vsebinami.

Zbirko smo po dveh delovnih dneh, začinjnih s kulinaricnimi dobrotami domačink in njihovimi pripovedmi, za javnost slovesno odprli v nedeljo, 23. aprila 2017. Ob kozarčku šampanjca (kot se spodobi), ob spodbudnih govorih in zadovoljstvu vseh prisotnih. *Dulce et utile*, kdo je to že rekel? Hvala za gostoljubnost tako pri Hostovih kot na pristavah gradu Snežnik, kjer so za nas poskrbeli člani Društva ljubiteljev gradu Snežnik. Hvala Zavodu Snežnik za pomoč pri tiskanju gradiv. Verjamemo, da bosta zbirka in Jure s svojimi pripovedmi marsikaterega domačina pripravila k odkrivanju novih in novih zgodb tega prostora.

A s tem še nismo končali. Vsekakor bi bilo smiselno natančneje pregledati in raziskati stavbno dediščino starih kmečkih domov tega prostora. Že ogledano na Gornjih Poljanah, Viševku in Kozaršču daje zanimiv vpogled v nekdanje domačije izpred nekaj stoletij.

